

Pregled in predstavitev dela z uporabniki s posebnimi potrebami v Valvasorjevi knjižnici Krško¹

Overview and presentation of work with special-needs users at Valvasor library Krško

Anja Šalamon, Polona Vilar

Prejeto: 28. 5. 2018 – Sprejeto: 20. 8. 2018

1.03 Kratki znanstveni prispevek

1.03 *Short scientific article*

UDK 027.022(497.4Krško):364.65-056.26

Izvleček

Namen: V članku je predstavljeno delo z uporabniki s posebnimi potrebami v Valvasorjevi knjižnici Krško. Raziskali smo tudi pomen takšnega načina dela za vse udeležene.

Metodologija/pristop: Z anketno metodo smo zajeli 39 uporabnikov s posebnimi potrebami, ki sodelujejo s knjižnico, in 12 zaposlenih v knjižnici, intervjuvali pa smo sedem zaposlenih v institucijah, ki sodelujejo s knjižnico ter skrbijo za osebe s posebnimi potrebami, in tri zaposlene v knjižnici. Pridobljene podatke smo analizirali in jih predstavili.

Rezultati: Rezultati raziskave kažejo na visoko stopnjo uspešnosti projekta »Živim in se veselim s knjižnico«. Uporabniki s posebnimi potrebami so po mnenju intervjuvancev, ki so zaposleni v institucijah in skrbijo za osebe s posebnimi potrebami, in po mnenju knjižničarke, ki se ukvarja z uporabniki s posebnimi potrebami v Valvasorjevi knjižnici Krško, napredovali na vseh področjih, spremenil se je njihov odnos do branja in knjig. Zadovoljstvo so izrazili vsi udeleženci. Pri zadovoljevanju potreb uporabnikov s posebnimi potrebami knjižnico omejujejo neprimeren fizični dostop do zgradbe in slabo urejeni prostori za te uporabnike. Nova knjižnica bo prinesla tudi boljše možnosti za vključevanje teh skupin uporabnikov v delovanje knjižnice.

¹ Članek je nastal na podlagi magistrskega dela Anje Šalamon z naslovom *Pregled dela z uporabniki s posebnimi potrebami v Valvasorjevi knjižnici Krško in odzivnost skozi leta* (Šalamon, 2017) pod mentorstvom dr. Polone Vilar.

Omejitve raziskave: Vzorec vključuje samo uporabnike s posebnimi potrebami, ki že sodelujejo s knjižnico.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Rezultati so uporabni za Valvasorjevo knjižnico Krško, za institucije, ki so vključene v projekt, druge splošne knjižnice ter institucije, ki združujejo osebe s posebnimi potrebami in se odločajo za takšno sodelovanje.

Ključne besede: *splošne knjižnice, uporabniki s posebnimi potrebami, Valvasorjeva knjižnica Krško*

Abstract

Purpose: Work with special-needs users at Valvasor Library Krško is presented. In addition, the meaning of such work for all participants was researched.

Methodology/approach: Two methods were used: the survey and the interview. The sample included 39 users with special needs involved in the project called “Living and Rejoicing with my Library”, 7 employees from the institutions cooperating with Valvasor Library Krško and 13 employees from Valvasor Library Krško. The data obtained was later on analyzed and presented.

Results: The research results show a high success rate of the project “Living and Rejoicing with my Library”. According to the interviewees working at the institutions which take care of people with special needs, users with special needs have made progress in all areas and their attitude towards books and reading has changed; this was noticed also by a librarian working with special-needs users at Valvasor Library Krško. Satisfaction has been expressed by both sides. When it comes to meeting the needs of special-needs users, the library is limited by an inadequate access to the building and poorly organized facilities. The new building will also bring better opportunities for the inclusion of such users into the activities of the library.

Research limitations: The sample includes only users with special needs already cooperating with the library.

Originality/practical implications: The results are useful not only for Valvasor Library Krško, but also for the institutions involved in the project, other public libraries and institutions uniting people with special needs that decide to cooperate.

Keywords: *public libraries, special-needs users, Valvasor Library Krško*

1 Uvod

IFLA/UNESCO manifest o splošnih knjižnicah (2016) poudarja, da je splošna knjižnica center informacij in znanja, ki jih posreduje vsem svojim uporabnikom. Tako morajo biti njene storitve na voljo vsem, ne glede na spol, starost, raso, religijo, nacionalnost, jezik ali socialni status. Poskrbeti morajo tudi za uporabnike, ki zaradi kakršnih koli razlogov potrebujejo prilagojene storitve. Izraz *posebne potrebe* ima večkrat prizvok posebnega statusa, zato je zelo pomembno, da se ga

uporablja pazljivo, saj se z njim izraža odnos do uporabnikov (Starman, Južnič in Žagar, 2011). IFLA deli uporabnike s posebnimi potrebami in posebne ciljne skupine glede na smernice za posamezne skupine: vizualno ovirani (slepi in slabovidni, osebe s težavami s tiskom), gluhi in naglušni, osebe z bralnimi težavami (disleksija), gibalno ovirani (osebe z omejeno motoriko), osebe z motnjami v duševnem razvoju (kognitivno ovirani), osebe v dolgotrajni oskrbi (bolnišnični pacienti, zaporniki, starostniki v domovih za ostarele in drugih oskrbovalnih institucijah, osebe, ki ne morejo zapustiti doma), osebe v posebnih okoliščinah (nepismeni, socialno-ekonomsko prikrajšani, upokojeanci, brezposelni, brezdomci) ter multikulturne skupnosti (Library services ..., 2015).

2 Valvasorjeva knjižnica Krško in uporabniki s posebnimi potrebami

IFLA, po kateri smo povzeli porazdelitev skupin uporabnikov s posebnimi potrebami, uporabnike s posebnimi potrebami definira široko, saj vključuje tudi posebne ciljne skupine. V Valvasorjevi knjižnici Krško trenutno v projektu, ki je namenjen uporabnikom s posebnimi potrebami, sodelujejo z naslednjimi skupinami uporabnikov s posebnimi potrebami: gibalno ovirani, osebe z motnjami v duševnem razvoju ter gluhi in naglušni, zato se večji del raziskave nanaša na te skupine uporabnikov s posebnimi potrebami.

Pred letom 1999 uporabnikom s posebnimi potrebami v omenjeni knjižnici niso posvečali velike pozornosti. Antonija Amon, ki je takrat že delala v knjižnici in hkrati izredno študirala ob delu, je zaznala potrebe tistih, ki jim knjižnica zaradi takšnih in drugačnih ovir ni dosegljiva. Študij je zaključila z diplomskim delom, ki ga je posvetila uporabnikom s posebnimi potrebami na področju Dolenjske in Posavja, kjer je skupaj z Majo Medic raziskovala, kakšne so potrebe in želje oseb s posebnimi potrebami, kakšne storitve potrebujejo in kakšno gradivo si želijo izposojati. Ugotovili sta, da je v Posavju okoli 700 ljudi, ki imajo posebne potrebe in so vključeni v razna društva, kot so Sonček, Sožitje, Društvo gluhih in naglušnih Posavja in druga (Amon in Medic, 2000). Slepim in slabovidnim so se posvetili v Novem mestu (sedež Društva Slepih in slabovidnih) (Amon, 2013).

2.1 Projekt »Živim in se veselim s knjižnico«

Leta 1999 je Amonova začela občasno sodelovati z Društvom gluhih in naglušnih Posavja in z osnovno šolo s prilagojenim programom, tj. OŠ dr. Mihajla Rostoharja Krško, kjer so po opravljeni raziskavi za diplomsko delo pokazali največ

zanimanja za sodelovanje, hkrati pa so učenci imeli zadržke pri obiskovanju knjižnice. Z letom 2007 se je oblikovala skupina gluhih in naglušnih, ki jih je začela Amonova obiskovati s kolekcijo knjig enkrat na mesec. TV Slovenija je eno od izobraževalnih delavnic, ki so jo izvajali skupaj s knjižnico, posnela za oddajo *Prisluhnimo tišini* (Amon, 2012). Leta 2007 se je knjižnica povezala še z enoto Varstveno delovnega centra Krško - Leskovec (enota Leskovec) in Centrom Sonček Krško ter nadaljevala delo s štirimi skupinami uporabnikov s posebnimi potrebami: z Društvom gluhih in naglušnih Posavja, VDC - enota Leskovec, VDC Sonček Krško in OŠ dr. Mihajla Rostoharja Krško.² Takrat je nastal projekt »Živim in se veselim s knjižnico«. Ključno pri njem je mesečno druženje, ki poteka z vsako skupino posebej, in to na svojstven, njej prilagojen način. Vse skupine, z izjemo učencev OŠ dr. Mihajla Rostoharja (ti obiskujejo mladinski oddelek knjižnice), Amonova obiskuje na sedežu njihovih ustanov. Srečanja se med skupinami razlikujejo, prav tako gradivo, ki ga uporablja pri svojem delu, pa tudi pristop do uporabnikov. Predvsem gre za branje oziroma pripovedovanje leposlovnih del, primernih za vsako sodelujočo skupino posebej. Izjema so le člani Društva gluhih in naglušnih Posavja, ki se na srečanjih sicer seznanjajo z manj leposlovja, vendar jim Amonova prinaša poljudnoznanstveno gradivo, iz katerega velikokrat črpajo ideje za delavnice, ki jih pripravljajo v društvu (npr. izdelovanje čajev, peka božičnih piškotov, vrtnarjenje ...).

Projekt je izvajalka predstavila tudi na 10. strokovnem posvetovanju Bralnega društva Slovenije, v e-zborniku s posvetovanja pa nato objavila članek z naslovom »Živim in se veselim s knjižnico. Projekt sodelovanja z uporabniki s posebnimi potrebami« (Amon, 2013), v katerem je predstavljeno dotakratno delo na področju uporabnikov s posebnimi potrebami. Leta 2015 so ob 50-letnici delovanja Valvasorjeve knjižnice Krško in praznovanju večletnega sodelovanja z institucijami, ki združujejo osebe s posebnimi potrebami in sodelujejo v projektu »Živim in se veselim s knjižnico«, pripravili prireditev z naslovom *Mavrično potovanje*, kjer so se v parku pred knjižnico zbrali in predstavili sodelujoči v omenjenem projektu. To je bila prireditev v okviru občinskega praznika občine Krško. Vse štiri skupine, ki sodelujejo v projektu, so pripravile celotno prireditev za javnost z dramskimi vložki, in to s pomočjo Glasbene šole Krško z glasbenimi nastopi.

Iz projekta »Živim in se veselim s knjižnico« se je uspešno razvila tudi praksa za dva učenca iz OŠ dr. Mihajla Rostoharja, ki prihajata vsak teden po dve uri na delo na mladinski oddelek Valvasorjeve knjižnice Krško in tam zlagata knjige, urejata prostor in opravljata druga preprosta dela.

² V nadaljevanju: VDC Krško - Leskovec, VDC Sonček Krško, DGN Posavja, OŠ dr. Mihajla Rostoharja

V Preglednici 1 najdemo številčni pregled dejavnosti za uporabnike s posebnimi potrebami in sodelujočimi od leta 2009 do 2017. Vključuje naslednje podatke: število obiskov oziroma srečanj v enem letu, število prisotnih na obiskih oziroma srečanjih (uporabnikov s posebnimi potrebami in strokovnimi delavci), število prireditev, v katere so vključeni uporabniki s posebnimi potrebami, in število vseh prisotnih na omenjenih prireditvah. Število obiskov je od leta 2009 do 2013. naraščalo, izjema je bilo le leto 2014. Leta 2015 je bilo tako opaženih največ obiskov v prikazanem obdobju, 32. Prav tako je skozi leta naraščalo število prisotnih na obiskih, z nekaj izjemami, in tako so leta 2015 dosegli najvišje število prisotnih na obiskih – 466. Leta 2016 je število prisotnih na obiskih nekoliko upadlo, medtem ko je leta 2017 spet naraslo. Leta 2009 zaključne prireditve še ni bilo, preostala leta pa gre za enako prireditev – zaključek ob koncu bralne značke Petra Klepca. Število prisotnih na prireditvah je skozi leta naraščalo, zadnji dve leti pa je opazen padec pri obiskovalcih. Razlog za to je, da so vsa leta poprej prireditev organizirali na OŠ dr. Mihajla Rostoharja, kjer so bili na prireditvi prisotni še drugi učenci omenjene šole, tudi tisti, ki ne sodelujejo v projektu »Živim in se veselim s knjižnico«. Od leta 2015 prireditev poteka v prostorih VDC Sonček Krško, kar pomeni, da niti logistično niti prostorsko ni izvedljivo, da bi prireditev spremljali vsi učenci kot do tedaj. Leto 2015 je v predstavljenem obdobju edino, v katerem so izvedli dve prireditvi: zaključek bralne značke Petra Klepca in prireditev z naslovom *Mavrično potovanje*.

Preglednica 1: Številčni pregled sodelovanja z uporabniki s posebnimi potrebami skozi leta (2009–2017)

Leto	Število obiskov	Število prisotnih na obiskih	Število prireditev	Število prisotnih na prireditvah
2009	24	305	/	/
2010	30	441	1	150
2011	30	390	1	180
2012	30	403	1	170
2013	30	418	1	158
2014	29	421	1	175
2015	32	466	2	320
2016	27	400	1	90
2017	27	452	1	88

2.2 Bralna značka Petra Klepca

V šolskem letu 2009/2010 je v okviru projekta »Živim in se veselim s knjižnico« nastala bralna značka, v kateri so v začetku sodelovali uporabniki VDC Krško - Leskovec in učenci OŠ dr. Mihajla Rostoharja. Že od začetka bralne značke gre za skupinsko branje, ki poteka od oktobra do aprila, udeleženci preberejo od sedem

do deset knjig z lažje berljivo vsebino, nato pa jih obnavljajo in poustvarjajo na različne načine. Maja na zaključni prireditvi prebrano predstavijo v obliki lutkovne predstave ali igre, pripravijo pa tudi razstavo ilustracij o prebranih knjigah. Takrat prejmejo tudi priznanja in književne nagrade, na dogodek so povabljeni animatorji, ki skrbijo za zabavo. Bralna značka je poimenovana po eni izmed prvih prebranih knjig, ki je bila med udeleženci zelo dobro sprejeta. Pozneje, v šolskem letu 2010/2011, so se bralni znački priključili še uporabniki VDC Sonček Krško. V knjižnici si želijo, da bi v bralni znački sodelovali tudi člani Društva in naglušnih Posavja, kar predstavlja velik izziv (Amon, 2013). V šolskem letu 2017/2018 je za bralno značko Petra Klepca bralo 38 bralcev (Retelj, 2018).

2.3 Valvasorjeva knjižnica Krško in druge oblike sodelovanja za različne skupine uporabnikov s posebnimi potrebami

V Valvasorjevi knjižnici Krško se uporabnikom s posebnimi potrebami skušajo približati še na naslednje načine (Amon, 2013):

- občasno individualno izobraževanje za samostojno uporabo knjižnice (uporaba kataloga OPAC, učenje samostojnega iskanja gradiva);
- računalniško opismenjevanje – občasno individualno izobraževanje;
- priprava kotičkov s knjigami za lažje branje;
- pripravljane seznamov knjig za lažje branje;
- nudenje izposoje bralnih očal;
- mesečno sodelovanje z Domom starejših občanov Krško;
- načrtovanje sodelovanja z Društvom upokojencev Posavje in
- nudenje prostorov za predstavitvene dejavnosti.

V knjižnici opažajo porast izposoje strokovnega gradiva o disleksiji, zato se trudijo dopolnjevati zbirke za uporabnike z bralnimi težavami. Ponujajo tudi storitev *dostava gradiva na dom*, ki pa je premalo oglaševana in zato premalo koriščena. Uspešni so pri sodelovanju z Domom starejših občanov Krško, projekt »Knjižne zmenkarije« uspešno popestri vsakdanjo rutino stanovalcem in jih seznani s knjižnimi novostmi in ima posebno vlogo pri druženju stanovalcev.

V Valvasorjevi knjižnici Krško se trudijo zagotavljati gradivo za različne skupine uporabnikov s posebnimi potrebami, a se ob tem srečujejo z različnimi težavami, ena od teh je slaba knjižna produkcija na tem področju.

Trenutno potekata dostava odpisanih knjig in izvajanje ure pravljic prek prostovoljke v romskem naselju Kerinov Grm. Delo z njimi predstavlja izziv zaradi njihove kulture in navad.

Zaposleni v knjižnici v tem času (1999–2018) niso imeli nobenega posebnega izobraževanja ali usposabljanja o delu z uporabniki s posebnimi potrebami oziroma posebnimi ciljnimi skupinami, razen zaposlene, ki koordinira dejavnosti za uporabnike s posebnimi potrebami in se je pred leti udeležila seminarja o delu s slepimi in slabovidnimi.

3 Zasnova raziskave

Splošne knjižnice so pomemben člen pri vključevanju oseb s posebnimi potrebami v družbeno življenje lokalne skupnosti. Zanimalo nas je, kako se s tem področjem ukvarjajo v Valvasorjevi knjižnici Krško. Raziskava je bila tako oblikovana z namenom ugotoviti:

- kaj se je spremenilo od leta 2000, ko so začeli z načrtnim vključevanjem uporabnikov s posebnimi potrebami v svoje delovanje;
- ali knjižnica zagotavlja namenske storitve oziroma dejavnosti za uporabnike s posebnimi potrebami, in če da, na kakšen način;
- kaj sodelovanje s knjižnico pomeni uporabnikom s posebnimi potrebami ter institucijam, v katere so vključeni, in ne nazadnje tudi knjižnici;
- kje so še morebitni izzivi za Valvasorjevo knjižnico na tem področju.

Specifično smo ugotavljali, kaj sodelovanje s knjižnico preko projekta »Živim in se veselim s knjižnico« pomeni za uporabnike s posebnimi potrebami, kaj o tem menijo institucije (zaposleni), s katerimi knjižnica sodeluje, ter vodstvo in zaposleni v Valvasorjevi knjižnici Krško.

Na podlagi raziskovalnega problema so bila zastavljena vprašanja raziskovalnega problema:

- 1) v kakšni meri Valvasorjeva knjižnica Krško s svojimi storitvami zadovoljuje potrebe uporabnikov s posebnimi potrebami in kako uspešno sodeluje z ustanovami v svojem okolju;
- 2) kakšen vpliv ima sodelovanje z Valvasorjevo knjižnico Krško na uporabnike s posebnimi potrebami, ki so združeni v različna društva, ustanove, zveze;
- 3) koliko uporabnikov s posebnimi potrebami, ki so vključeni v projekt »Živim in se veselim s knjižnico«, je včlanjenih v Valvasorjevo knjižnico Krško;
- 4) na katerih področjih bi lahko delo z uporabniki s posebnimi potrebami še izboljšali;
- 5) kako je Valvasorjeva knjižnica Krško fizično dostopna in kako primerno so urejeni njeni prostori za uporabnike s posebnimi potrebami.

Prva tri raziskovalna vprašanja so se nanašala na uspešnost zadovoljevanja potreb uporabnikov s posebnimi potrebami v Valvasorjevi knjižnici Krško, medtem ko sta se četrto in peto nanašali na izzive in možnosti za izboljšanje na področju dela z uporabniki s posebnimi potrebami v Valvasorjevi knjižnici Krško.

3.1 Metodologija

Celotna raziskava je bila opravljena med 6. marcem in 3. majem 2017. Uporabili smo dve raziskovalni metodi: anketo in intervju. Pridobivali smo mnenja uporabnikov s posebnimi potrebami, ki so vključeni v projekt »Živim in se veselim s knjižnico«, ter zaposlenih v institucijah, ki sodelujejo z Valvasorjevo knjižnico Krško (zaposlenimi, ki sodelujejo s knjižnico in vodstvenim kadrom). Na drugi strani smo v raziskavo vključili zaposlene v Valvasorjevi knjižnici Krško (izločili smo tiste, ki so bili vključeni v program Javnih del ter administrativnega kadra; vključili smo tudi vodstveni kader). V raziskavi je sodelovalo 39 uporabnikov s posebnimi potrebami, vključenih v projekt »Živim in se veselim s knjižnico«, sedem zaposlenih v institucijah, s katerimi sodeluje Valvasorjeva knjižnica Krško, ter 13 zaposlenih v Valvasorjevi knjižnici Krško. Vzorec je bil izbran namensko. Sodelujoči so bili seznanjeni z načinom obdelave in predstavitve zbranih podatkov za namene raziskave.

Metoda anketiranja za uporabnike s posebnimi potrebami nam je omogočila vpogled v to, kakšno mnenje imajo sodelujoči o projektu »Živim in se veselim s knjižnico«. Uporabili smo dva različna vprašalnika zaradi razlik v sodelovanju. Sestavljena sta bila iz 12 vprašanj (osem vprašanj zaprtega tipa, tri vprašanja odprtega tipa in eno polodprtega tipa). K sodelovanju smo povabili 40 oseb, odzvalo se jih je 39; odziv je bil torej 97,5-odstotni. Anketiranje je potekalo osebno, na sedežih institucij, razen na OŠ dr. Mihajla Rostoharja, kjer so anketne vprašalnike reševali med poukom in smo jih izpolnjene prejeli kasneje. Nekateri anketiranci so kljub poenostavljenim vprašalnikom potrebovali dodatno razlago vprašanj, pri čemer so jim pomagali zaposleni v institucijah in mi sami, vendar smo bili pozorni na to, da so bili odgovori podani samostojno.

Podatke, ki smo jih pridobili pri odprtih odgovorih, smo analizirali z metodo kvalitativne analize, posamezne podatke smo oblikovali v enote kodiranja in sorodnim pripisali enak pomen. Nato smo oblikovali kategorije s sorodnimi pojmi ter oblikovali odnose med njimi, ki smo jih kasneje opisali in razložili.

Z namenom pridobivanja mnenj še iz druge perspektive smo izvedli še sedem delno strukturiranih intervjujev z zaposlenimi v institucijah, ki sodelujejo z Valvasorjevo knjižnico Krško. Pet intervjuvancev neposredno dela z uporabniki s

posebnimi potrebami, ki so vključeni v projekt »Živim in se veselim s knjižnico«,³ medtem ko smo posebej intervjuvali še vodstveni kader.⁴ Njihova mnenja so nam dala pomemben vpogled v to, kaj menijo o sodelovanju s knjižnico ter kaj to pomeni za njihove uporabnike, učence in člane društva. Intervjuji so prav tako potekali na sedežih institucij, razen dveh, ki sta potekala v prostorih Valvasorjeve knjižnice Krško. Odziv na intervju je bil 100 %, odzvali so se vsi povabljeni. Vnaprej smo pripravili tri delno strukturirane vprašalnike, dva sta vključevala devet vprašanj, eden pa štiri. Vprašalnika za intervjuvance, ki neposredno delajo z uporabniki s posebnimi potrebami, sta se v nekaterih vprašanjih razlikovala zaradi načina sodelovanja s knjižnico. Vprašalnik za vodstveni kader je vključeval drugačna vprašanja in je bil krajši. Intervjuji so bili izvedeni osebno, odgovore smo si zapisovali sproti. Kvalitativno zbrane podatke smo obdelali z vsebinsko analizo, z metodo selektivnega oziroma odprtega kodiranja (v besedilu odgovorov smo iskali vsebine, relevantne za naša raziskovalna vprašanja).

Prav tako smo z anketo zbrali mnenja o tem, kaj o storitvah in delu z uporabniki s posebnimi potrebami menijo zaposleni v Valvasorjevi knjižnici Krško. Vprašalnik je bil sestavljen iz 10 vprašanj (osem vprašanj zaprtega tipa, eno vprašanje je bilo polodprtega tipa, eno pa je imelo ocenjevalno lestvico). Od 15 razdeljenih anketnih vprašalnikov smo dobili odgovore 12 oseb; odziv je bil torej 80-odstotni. Rezultati ankete so nam podali mnenja o tem, kaj o projektu »Živim in se veselim s knjižnico« menijo zaposleni ter kakšen odnos imajo do uporabnikov s posebnimi potrebami in storitev za njih. Anketiranje je potekalo tako, da smo v Valvasorjevi knjižnici Krško razdelili anketne vprašalnike in jih rešene prejeli čez nekaj dni. Analiza podatkov je bila opravljena na enak način kot pri anketiranju uporabnikov s posebnimi potrebami v prejšnjem odstavku.

Prejeti smo želeli še bolj poglobljene odgovore zaposlenih v Valvasorjevi knjižnici Krško, zato smo izvedli še tri delno strukturirane intervjuje. Tako smo intervjuvali zaposleno, ki se ukvarja s področjem uporabnikov s posebnimi potrebami v Valvasorjevi knjižnici Krško, direktorico knjižnice in zaposleno, ki sodeluje z Domom starejših občanov Krško. Intervju z direktorico Valvasorjeve knjižnice Krško je obsegal 13 vprašanj, z zaposleno, ki se ukvarja z vodenjem projektov za uporabnike s posebnimi potrebami pa 14 vprašanj. Zaradi boljše primerjave odgovorov je bilo osem vprašanj enakih. Intervju z zaposleno, ki sodeluje z Domom starejših občanov Krško, je obsegal tri vprašanja, izveden pa je bil z namenom pridobivanja vpogleda v delovanje knjižnice na tem področju, saj starostniki v domovih za starejše občane pogosto spadajo med posebne ciljne skupine oziroma

³ Dva od tega sta hkrati tudi vodji institucij, vendar smo ju intervjuvali kot druge zaposlene, ker neposredno delata z uporabniki s posebnimi potrebami.

⁴ V dveh institucijah.

uporabnike s posebnimi potrebami zaradi različnih oviranosti in potreb po prilagojenih storitvah. Odziv povabljenih na intervju je bil 100 %. Vsi trije intervjuji so potekali v Valvasorjevi knjižnici Krško, izvedeni so bili osebno, odgovore smo si sproti zapisovali. Obdelali smo jih z vsebinsko analizo, z metodo selektivnega oziroma odprtega kodiranja (v besedilu odgovorov smo iskali vsebine, relevantne za naša raziskovalna vprašanja).

3.2 Omejitve raziskave

Anketiranje uporabnikov s posebnimi potrebami je potekalo na različne načine, saj ga je bilo treba delno prilagoditi njihovim omejitvam. Kljub poenostavljenim vprašalnikom so nekateri potrebovali tehnično pomoč (obkroževanje, pisanje) ali obrazložitev posameznega vprašanja. Ne glede na oviranosti, ki jih imajo anketiranci, menimo, da so rezultati verodostojni. Glavno omejitev raziskave vidimo predvsem v tem, da so vanjo vključene samo osebe s posebnimi potrebami, ki preko projekta »Živim in se veselim s knjižnico« poznajo delovanje knjižnice, medtem ko ne vemo, koliko je oseb s posebnimi potrebami, ki niso vključene v nobeno od institucij, in ne vemo, kakšno je njihovo poznavanje delovanja knjižnice ter kakšne so njihove potrebe po knjižničnih storitvah. Pri vseh udeležencih raziskave, tako pri intervjuvancih kot anketirancih, smo bili pozorni, da nismo sugerirali odgovorov, saj smo želeli pridobiti čim bolj realno sliko o področju dela uporabnikov s posebnimi potrebami v Valvasorjevi knjižnici Krško.

4 Rezultati

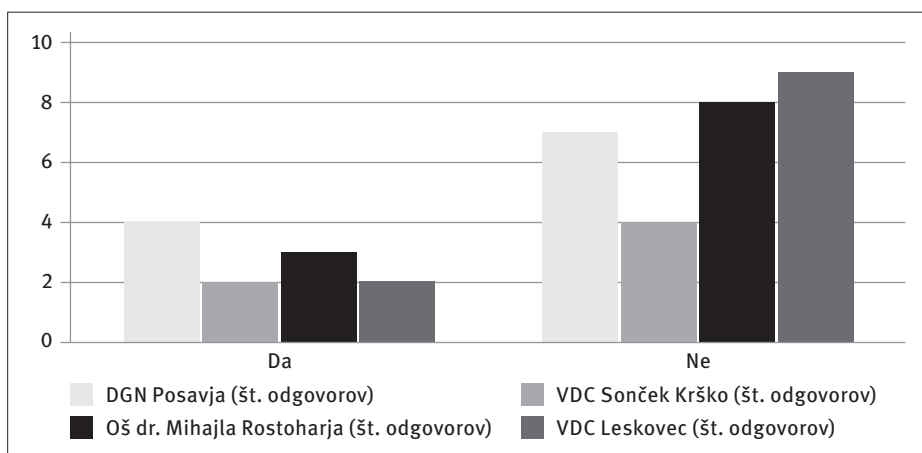
4.1 Rezultati ankete med uporabniki s posebnimi potrebami, ki sodelujejo v projektu »Živim in se veselim s knjižnico«

4.1.1 Članstvo in obiskovanje knjižnice

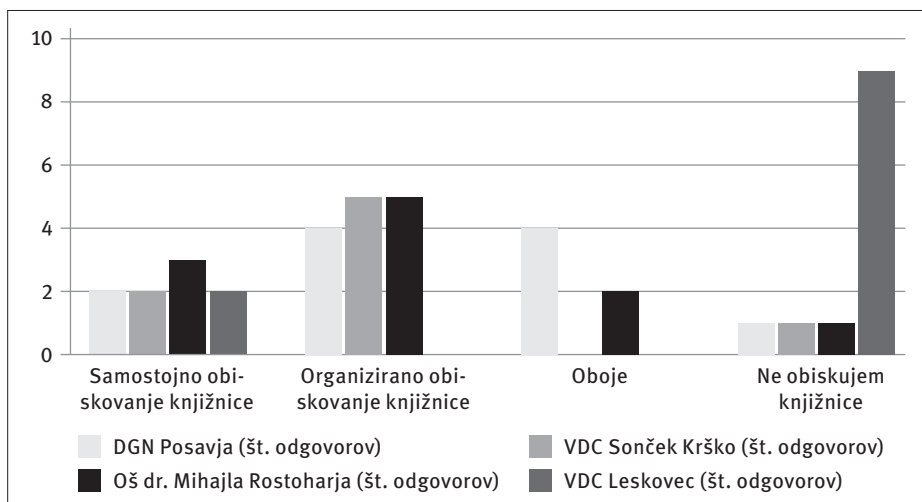
Želeli smo izvedeti, koliko anketirancev je članov splošne knjižnice. Na vprašanje so odgovorili vsi anketiranci. Večina anketirancev (28 oziroma 72 %) je na vprašanje, ali so člani splošne knjižnice, odgovorila NE, 11 udeležencev ankete (28 %) pa DA. Največ anketirancev, ki so člani knjižnice, prihaja iz DGN Posavja (4) in OŠ dr. Mihajla Rostoharja (3). Rezultati so razvidni s Slike 1.

Zanimalo nas je, ali anketiranci obiskujejo knjižnico ter na kakšen način. Štiri-najst anketirancev (36 %) je odgovorilo, da knjižnico obiskujejo organizirano. Dvanajst anketirancev (31 %) je odgovorilo, da knjižnice ne obiskujejo. Pri tem

najbolj izstopajo odgovori VDC Leskovec, kjer je večina anketirancev (9) odgovorila, da knjižnice ne obiskuje, medtem ko jih je majhno število odgovorilo, da knjižnico obiskujejo. Sedem anketirancev (18 %) je odgovorilo, da knjižnico obiskujejo samostojno; največ jih prihaja iz OŠ dr. Mihajla Rostoharja (3), iz DGN Posavja in VDC Leskovec sta dva, nihče od anketirancev, ki so prihajali iz VDC Sonček Krško, pa knjižnice ne obiskuje samostojno. Najmanj anketirancev (šest oziroma 15 %) je odgovorilo, da obiskujejo knjižnico tako organizirano kot samostojno. Ti so prihajali le iz DGN Posavja (4) in OŠ dr. Mihajla Rostoharja (2). Odgovori so razvidni s Slike 2.

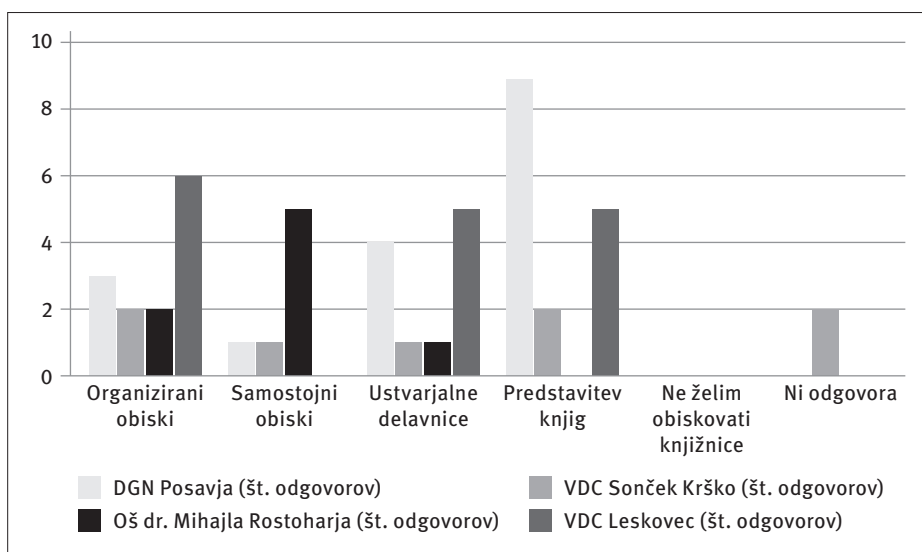
Slika 1: Članstvo anketirancev v knjižnici po institucijah, v katere so vključeni

Slika 2: Število anketirancev in način obiskovanja knjižnice po institucijah, v katere so vključeni

4.1.2 Potrebe in želje uporabnikov s posebnimi potrebami po knjižničnih storitvah

Vprašanje o vrstah knjižničnih storitev, ki bi jih želeli anketiranci, je dalo rezultate, ki jih lahko razberemo s Slike 3. Izbrati je bilo mogoče več odgovorov. 16, oziroma 42 %, udeležencev je odgovorilo, da bi si želeli predstavitve knjig. Največ anketirancev, ki so izbrali ta odgovor, prihaja iz DGN Posavja. 13, oziroma 33 %, anketirancev je odgovorilo, da bi želeli organizirane obiske knjižnice. 11, oziroma 28 %, jih je odgovorilo, da bi si želeli ustvarjalne delavnice. Sedem anketirancev, oziroma 18 %, je izbralo odgovor, da bi želeli samostojno obiskovati knjižnico. Dva anketiranca na vprašanje nista odgovorila, nihče pa ni odgovoril, da knjižnice ne želi obiskovati.

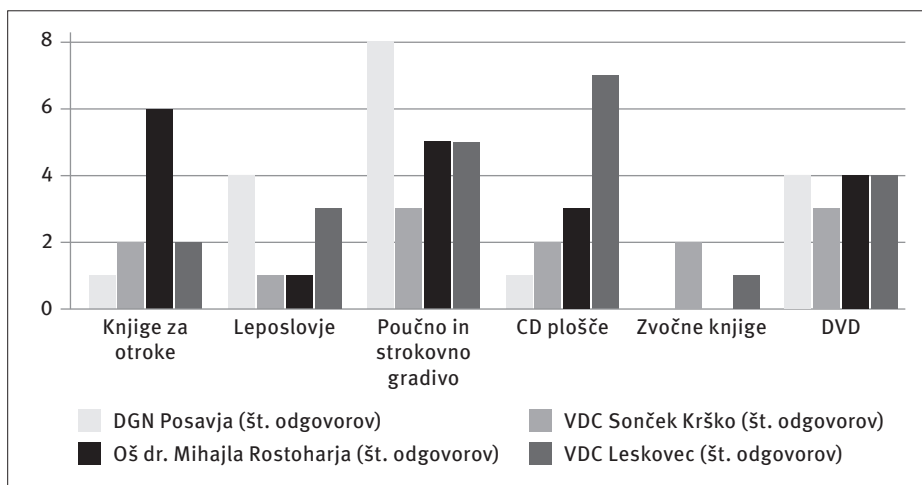

Slika 3: Vrste knjižničnih storitev, ki bi si jih želeli anketiranci po institucijah, v katere so vključeni

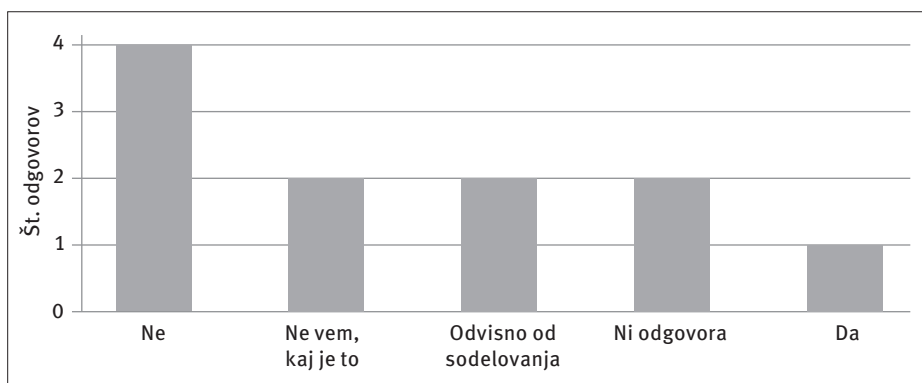
Pri vprašanju, kakšno gradivo bi si želeli v splošni knjižnici izposojati, je bilo mogoče izbrati več odgovorov. Največ anketirancev (54 %) je odgovorilo, da bi si želeli izposojati poučno in strokovno gradivo, sledijo DVD-ji (38 % anketirancev je izbralo ta odgovor). Najmanj anketirancev (8 %) je izrazilo željo po zvočnih knjigah. Podrobnejše odgovore prikazuje Slika 4.

DGN Posavja je edina od institucij, ki so bile vključene v raziskavo in ne sodeluje v bralni znački Petra Klepca. Odgovori, razvidni s Slike 5, kažejo, da anketirani člani DGN Posavja niso navdušeni nad sodelovanjem v bralni znački. Štirje anketiranci, oziroma 36 %, so odgovorili, da si sodelovanja ne želijo. Dva anketiranca,

oziroma 18 %, sta odgovorila, da ne vesta, kaj je bralna značka Petra Klepca, dva pa, da bi bilo njuno sodelovanje v bralni znački odvisno od načina sodelovanja. Prav tako dva anketiranca nista odgovorila na vprašanje, medtem ko je le eden od anketirancev odgovoril, da bi želel sodelovati v bralni znački Petra Klepca.

Slika 4: Vrste gradiva, ki bi si ga želeli izposojati anketiranci po institucijah, v katere so vključeni

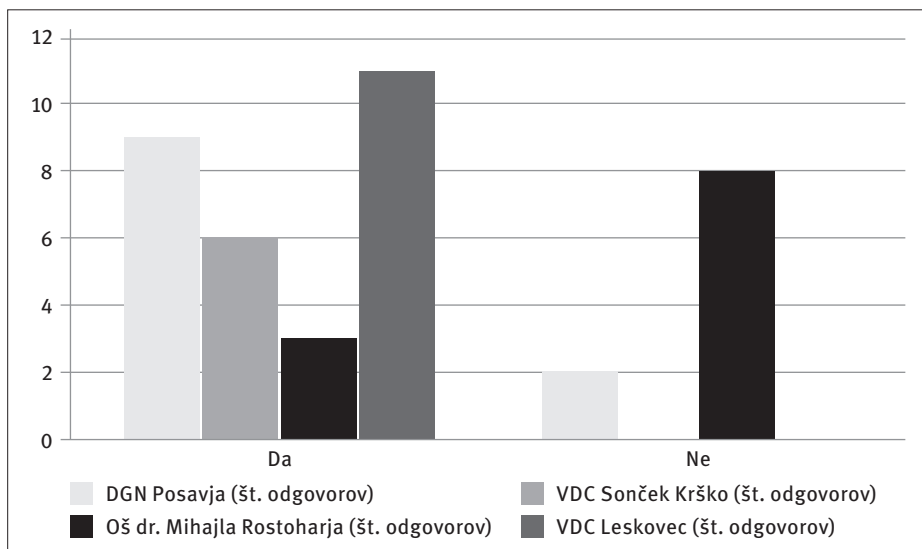

Slika 5: Želje po sodelovanju pri bralni znački Petra Klepca (člani DGN Posavja)

4.1.3 Zadovoljstvo uporabnikov s posebnimi potrebami s projektom »Živim in se veselim s knjižnico« in bralno značko Petra Klepca

Rezultati so pokazali, da je večina anketirancev zadovoljna z gradivom, ki je vključeno v projekt »Živim in se veselim s knjižnico« oziroma bralno značko Petra

Klepca. Vprašanje je bilo odprtega tipa, udeležence smo pozvali, da podajo svoje mnenje, in če je mogoče, svoj odgovor natančneje opredelijo (kaj jim je všeč oziroma kaj jim ni všeč). Tako je 74 % oziroma 29 anketirancev odgovorilo, da so z gradivom zadovoljni. Največ anketirancev, ki niso zadovoljni z izbiro gradiva, prihaja iz OŠ dr. Mihajla Rostoharja (26 %). Dva anketiranca (5 %), ki prihajata iz DGN Posavja, sta prav tako izrazila, da z gradivom nista zadovoljna. Rezultati so razvidni s Slike 6.

Slika 6: Zadovoljstvo anketirancev z gradivom, vključenim v projekt »Živim in se veselim s knjižnico«, po institucijah, v katere so vključeni

Pozvali smo jih k natančnejši opredelitvi, kaj jim je na gradivu všeč oziroma kaj jim ni všeč, vendar več kot polovica anketirancev (21 oziroma 54 %) ni utemeljila svojih odgovorov (odgovorili so samo z »DA«, »všeč mi je« ali »NE«, ali pa na vprašanje niso odgovorili). Vprašanje je bilo odprtega tipa, zato smo z analizo vsebine združevali odgovore v določene kategorije. Odgovori so razvidni v Preglednici 2, na levi strani so kategorije odgovorov, sledijo vrednosti, kolikokrat so anketiranci posameznih institucij navedli določen odgovor. Tisti, ki so utemeljili svoj odgovor, so največkrat navedli, da jim je všeč določena vrsta gradiva, ki je vključena v projekt, ta odgovor se je pojavil trinajstkrat, sledi mu vsebina gradiva (pojavi se petkrat). Eden od anketirancev je poudaril, da mu je všeč, da knjižničarka upošteva individualne želje po gradivu, ki jih izražajo na srečanjih.

Preglednica 2: Utemeljitev zadovoljstva anketirancev z gradivom, vključenim v projekt »Živim in se veselim s knjižnico«, po institucijah, v katere so vključeni

Odgovori	Število odgovorov anketirancev po institucijah				
	DGN Posavja	VDC Sonček Krško	OŠ dr. Mihajla Rostoharja	VDC Leskovec	Skupaj
Da (brez pojasnila)	6	2	1	3	12
Ne (brez pojasnila)	2		5		7
Ni odgovora	2				2
Vsebina gradiva (knjige o živalih, motorjih, avtih ...)	1			4	5
Vrsta gradiva (revije/ pravljice/pesnice/ romani)	1	4	5	3	13
Knjižničarkino upoštevanje individualnih želja uporabnikov				1	1

Za našo raziskavo je bilo pomembno tudi vprašanje, kako so zadovoljni z bralno značko Petra Klepca. Z odprtim vprašanjem smo ugotavljali, kaj jim je všeč. Odgovore smo razčlenili, jim pripisali določene vrednosti in nato združevali v kategorije po sorodnosti. Odgovori so prikazani v Preglednici 3. Le en anketiravec je navedel, da mu bralna značka Petra Klepca ni všeč. Anketirancem je najbolj všeč skupno branje (ta odgovor je bil naveden štirinajstkrat), ki ga izvajajo s knjižničarko, in pogovor ob knjigi (navedeno sedemkrat). Kot kažejo rezultati, sta bila celotna priprava in nastopanje na zaključni prireditvi (navedeno petkrat) zanje zelo pomembna.

Preglednica 3: Utemeljitev anketirancev z zadovoljstvom bralne značke Petra Klepca po institucijah, v katere so vključeni

Odgovori	Število odgovorov anketirancev po institucijah			
	VDC Sonček Krško	OŠ dr. Mihajla Rostoharja	VDC Leskovec	Skupaj
Skupno branje	3	9	2	14
Pogovor ob knjigi	0	7	0	7
Nastopanje na zaključni prireditvi	4	1	0	5
Skupinski obiski knjižnice	0	5	0	5
Srečanja s knjižničarko	0	0	2	2
Vsebina gradiva, izbranega za bralno značko	0	0	2	2
Sodelovanje pri vodenju prireditve	1	0	0	1
Celotna zaključna prireditve	0	1	0	1
Ni mi všeč (zaradi drugih obveznosti)	1	0	0	1

4.2 Rezultati intervjuja med zaposlenimi v institucijah, ki skrbijo za osebe s posebnimi potrebami in sodelujejo v projektu »Živim in se veselim s knjižnico«

Vse intervjuvanke so izrazile pozitivno naravnost pri sodelovanju s knjižnico. Ta ima za osebe s posebnimi potrebami, po njihovem mnenju, velik pomen. Socialna delavka iz VDC Leskovec meni, da uporabnikom sodelovanje s knjižnico pomeni odmor od dela in druženje. Specialni pedagoginji iz OŠ dr. Mihajla Rostoharja menita, da učencem veliko pomenijo skupinski obiski knjižnice in pripovedovane zgodbe. Sekretarka DGN Posavja navaja, da sodelovanje s knjižnico njihovim članom pomeni predvsem spoznavanje novih vsebin in izmenjavo mnenj. Prav tako je to dobra popestritev njihovega vsakdanjika, kar sta poudarili sekretarka DGN Posavja in specialna pedagoginja iz OŠ dr. Mihajla Rostoharja.

Spremembe, ki jih opažajo skozi leta, odkar sodelujejo s knjižnico, so naslednje:

- boljši besedni zaklad (štirje odgovori; specialni pedagoginji iz OŠ dr. Mihajla Rostoharja, delovna terapevtka iz VDC Leskovec in vodja centra Sonček);
- večja samozavest (štirje odgovori; specialni pedagoginji iz OŠ dr. Mihajla Rostoharja, delovna terapevtka iz VDC Leskovec in vodja centra Sonček)
- boljše sodelovanje in zavzetost pri drugih aktivnostih (trije odgovori; specialni pedagoginji iz OŠ dr. Mihajla Rostoharja in vodja centra Sonček).
- izboljšana komunikativnost (dva odgovora; specialna pedagoginja iz OŠ dr. Mihajla Rostoharja in delovna terapevtka iz VDC Leskovec);
- več samostojnega branja (dva odgovora, specialna pedagoginja iz OŠ dr. Mihajla Rostoharja in vodja centra Sonček).

Najpogosteje so intervjuvanke navedle, da pri uporabnikih/učencih/članih opažajo večjo samozavest in boljši besedni zaklad. Sekretarka DGN Posavja je poudarila, da so spremembe pri njihovih članih počasne in težko opazne, vendar vseeno opaža večjo samozavest in splošno razgledanost.

Sodelovanje pri bralni znački Petra Klepca večini oseb s posebnimi potrebami, ki so vključene vanjo, pomeni zelo veliko, kot navajajo intervjuvanke. Pomeni jim predvsem:

- užitek v branju (vse anketiranke so navedle ta odgovor);
- veselje in ponos ob podelitvi priznanj (trije odgovori; delovna terapevtka iz VDC Leskovec, specialni pedagoginji iz OŠ dr. Mihajla Rostoharja);
- veselje ob pripravah ter nastopu na zaključni prireditvi (dva odgovora; vodja centra Sonček in specialna pedagoginja iz OŠ dr. Mihajla Rostoharja);
- srečevanja s knjižničarko vplivajo pozitivno, saj se pri tem počutijo pomembno (en odgovor; vodja centra Sonček);

- vključevanje v družbo ter predstavitev navzven (en odgovor; specialna pedagoginja iz OŠ dr. Mihajla Rostoharja).

Sekretarka DGN Posavja, katerega člani še ne sodelujejo v bralni znački Petra Klepca, meni, da bi jim sodelovanje koristilo, saj bi tako spoznali leposlovje. Gre za specifično skupino oseb s posebnimi potrebami, ki za komuniciranje uporabljajo svoj znakovni jezik, zato jih je do branja leposlovja težko pripraviti. Poizkusili so z lažje berljivim gradivom, vendar neuspešno. Besedna zveza bralna značka jih spominja na osnovno šolo, kjer je bilo branje obvezno; zdi se jim otročje.

Vse intervjuvanke so poudarile, da so zadovoljne s trenutnim sodelovanjem in nasploh delom knjižničarke, s katero dobro sodelujejo. Večjih sprememb niso predlagale, saj jih uresničujejo sproti ob dogovoru s knjižničarko. Le ena od intervjuvank je poudarila (vodja centra Sonček), da bi si želeli boljšo fizično dostopnost nove knjižnične zgradbe za gibalno ovirane uporabnike.

Intervju z vodstvenim kadrom institucij je dal naslednje odgovore: oba intervjuvanca menita, da ima projekt »Živim in se veselim s knjižnico« za osebe s posebnimi potrebami poseben pomen. Opisala sta ga kot pozitivno izkušnjo, ob kateri udeleženci krepijo socialne odnose, spoznavajo literaturo in knjižnico. Pohvalila sta delo knjižničarke, njene sposobnosti in predanost delu, prav tako pa sta zelo zadovoljna s sodelovanjem z vodstvom knjižnice.

4.3 Rezultati intervjuja z zaposleno v Valvasorjevi knjižnici, ki dela z uporabniki s posebnimi potrebami, in direktorico Valvasorjeve knjižnice Krško

Intervjuvanki sta navedli, da sta fizični dostop in urejenost zgradbe za uporabnike s posebnimi potrebami slaba. Izjema je le mladinski oddelek, ki je urejen s klančinami za invalidske vozičke in ima več prostora med policami z gradivom. Osrednji oddelek knjižnice je v etažah, brez dvigal, vrata so ozka. Prav tako ni primerna postavitev gradiva, saj gibalno oviranim uporabnikom onemogoča samostojen dostop do polic. Direktorica knjižnice je navedla, da je ena od prioritet pri načrtovanju nove knjižnice boljši dostop za uporabnike s posebnimi potrebami.

Zanimalo nas je, kako intervjuvanki ocenjujeta uspešnost projekta »Živim in se veselim s knjižnico« v primerjavi z zastavljenimi cilji pred projektom. Direktorica v knjižnici takrat še ni bila zaposlena, zato na to vprašanje ni mogla odgovoriti, trenutno stanje pa je ocenila kot zelo dobro. Druga intervjuvanka je navedla, da si visokih ciljev ni upala postavljati, želela je le približati knjigo osebam s posebnimi potrebami. Cilji so nastajali postopoma, sproti.

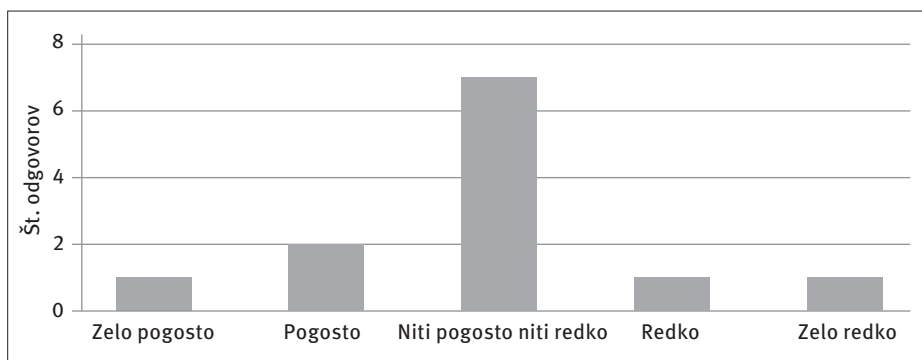
Zaposlena, ki se ukvarja z posebnimi potrebami, meni, da projekt sodelujočim pomeni poživitev vsakdana in da jim knjige in projekt vlivajo samozavest. Opazne so spremembe na sodelujočih skozi leta, kot so:

- kognitivni napredek;
- večja odprtost, komunikativnost in
- napredek na socialnem področju.

Opaža tudi boljšo sprejetost in odnos do knjig in njenih obiskov. Kot zelo pomembno ocenjuje tudi sodelovanje z zaposlenimi v institucijah, ki na tem področju s sodelujočimi v projektu delajo vsak dan.

4.4 Rezultati ankete z drugimi zaposlenimi v Valvasorjevi knjižnici Krško

Anketiranje zaposlenih v Valvasorjevi knjižnici Krško smo opravili z namenom, da bi pridobili rezultate o tem, kako pogosto se pri svojem delu srečujejo z uporabniki s posebnimi potrebami. Zanimalo nas je tudi, s katerimi skupinami uporabnikov s posebnimi potrebami se srečujejo najpogosteje. S Slike 7 je razvidno, da se je večina anketirancev (58 %) pri vprašanju o pogostosti srečevanja odločila za najbolj nevtralen odgovor (niti pogosto niti redko). Anketiranci so bili v nadaljevanju pozvani, da pogostost srečevanja z različnimi skupinami uporabnikov s posebnimi potrebami razvrstijo s številkami od 1 do 11, pri čemer je 1 pomenila najbolj pogosto in 11 najmanj pogosto. Rezultati v Preglednici 4 kažejo, da se pri svojem delu najpogosteje srečujejo z upokojenci, brezposelnimi ter socialno-ekonomsko prikrajšanimi, najmanj pa z gluhihimi in naglušnimi, nepismenimi in brezdomci. Izračunane so bile srednje vrednosti odgovorov. Številke v tabeli prikazujejo vrstni red pogostosti srečevanja z različnimi skupinami uporabnikov s posebnimi potrebami.

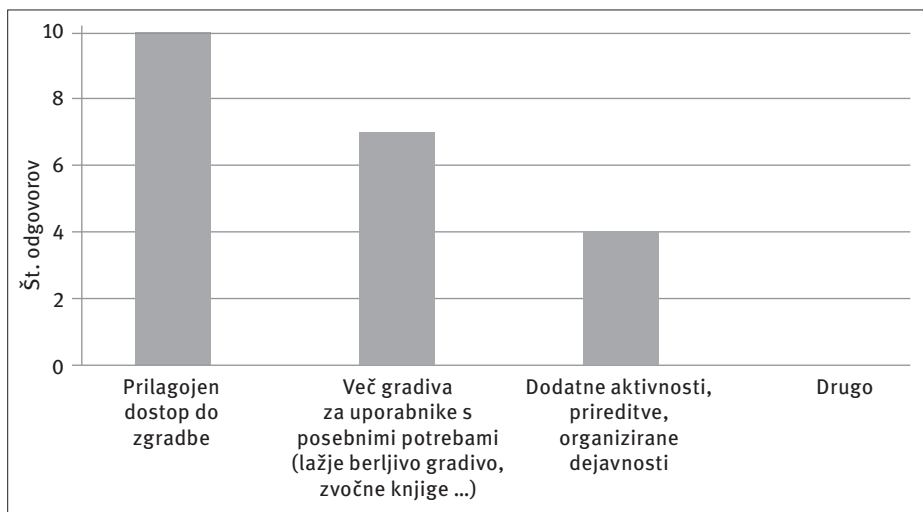

Slika 7: Mnenje o pogostosti srečevanja z uporabniki s posebnimi potrebami in posebnimi ciljnimi skupinami uporabnikov pri delu v knjižnici (zaposleni v Valvasorjevi knjižnici)

Preglednica 4: Mnenje o pogostosti srečevanja z različnimi skupinami uporabnikov s posebnimi potrebami pri delu v knjižnici

1 Upokoјenci	5 Kognitivno ovirani	9 Gluhi in naglušni
2 Brezposelni	6 Gibalno ovirani	10 Nepismeni
3 Socialno-ekonomsko prikrajšani	7 Priseljenci	11 Brezdomci
4 Pripadniki etničnih skupin	8 Vizualno ovirani	

Želeli smo izvedeti tudi, kako bi knjižnica lahko še bolj prilagodila storitve in prostore uporabnikom s posebnimi potrebami in jih na ta način bolje vključila v svoje delovanje. Vprašanje je bilo zastavljeno tako, da so anketiranci lahko izbrali več odgovorov, lahko pa so tudi dopisali svojega, vendar tega ni storil nihče od anketirancev. S Slike 8 je razvidno, da je največ anketirancev (10 oziroma 83 %) odgovorilo, da je za to pomembna ureditev prilagojenega dostopa do zgradbe. Sedem oziroma 58 % anketirancev je odgovorilo, da bi bilo zato nujno dopolniti zbirko z več gradiva za uporabnike s posebnimi potrebami. Štirje anketiranci (oziroma 33 %) pa menijo, da bi bile za to nujne dodatne aktivnosti, prireditve oziroma organizirane dejavnosti.

Slika 8: Predlogi za vključevanje uporabnikov s posebnimi potrebami v delovanje Valvasorjeve knjižnice Krško

5 Razprava

5.1 Uspešnost pri zadovoljevanju potreb uporabnikov s posebnimi potrebami in vpliv trenutnega sodelovanja na uporabnike s posebnimi potrebami

Zadovoljstvo uporabnikov s posebnimi potrebami s knjižničnimi storitvami smo ugotavljali s pomočjo anketiranja oseb s posebnimi potrebami, kar po svoje predstavlja omejitve, saj predvidevamo, da je v občini Krško, ki jo pokriva Valvasorjeva knjižnica, še veliko oseb s posebnimi potrebami, ki niso vključene v nobeno od institucij ali društev. Vprašalniki so bili prilagojeni in poenostavljeni, zato menimo, da so kljub različnim omejitvam udeleženci podali realne odgovore. Za boljši pregled nad področjem smo intervjuvali zaposlene v institucijah, ki sodelujejo z Valvasorjevo knjižnico Krško, in zaposlene v Valvasorjevi knjižnici Krško.

Če se osredotočimo na projekt »Živim in se veselim s knjižnico«, lahko iz rezultatov sklepamo, da je uspešen in dragocen za vse udeležence. Odgovori anketirancev in intervjuvancev iz institucij, s katerimi knjižnica sodeluje, kažejo visoko stopnjo zadovoljstva s samo zasnovano, izvedbo in vključenim gradivom. Izraženo je bilo tudi veliko zadovoljstvo s knjižničarko, ki projekt vodi od samega začetka. Poudarili bi, da so napredki udeležencev projekta po mnenju/oceni intervjuvanih oseb, zaposlenih v institucijah, ki delajo z osebami s posebnimi potrebami in sodelujejo z Valvasorjevo knjižnico Krško, skozi leta vidni in se izražajo na različne načine. Tako intervjuvani zaposleni navajajo, da so uporabniki s posebnimi potrebami napredovali na področju komunikacije, besednega zaklada, da so pridobili samozavest, izoblikovali boljše samopodobo, dosegli kognitivni napredek, spremenil se je njihov odnos do branja in zdaj da berejo več, hkrati pa so aktivnejši tudi pri drugih dejavnostih. Poseben pomen imata za njih bralna značka Petra Klepca in zaključna prireditev s podelitvijo priznanj. Na zaključek se zavzeto in aktivno pripravljajo. Le člani Društva gluhih in naglušnih Posavja se za sodelovanje v omenjeni bralni znački še niso odločili, niti ne kažejo za to posebnega interesa. Razlogov je več, predvsem so problematični komunikacija, okrnjen besedni zaklad in odpor do branja leposlovja. Bralna značka za uporabnike s posebnimi potrebami v smislu, kot jo izvajajo v Valvasorjevi knjižnici Krško, se jim zdi neprimerna in otročja.

Vendar pa je projekt »Živim in se veselim s knjižnico« le en del, s katerim knjižnica poskrbi za uporabnike s posebnimi potrebami. Knjižnica mora poskrbeti tudi za tiste uporabnike s posebnimi potrebami, ki niso vključeni v nobeno od institucij, ki sodeluje s knjižnico. Prvotni oviri sta fizični dostop in urejenost knjižnice. Z izjemo mladinskega oddelka so prostori knjižnice neprimerni za dostop določenih skupin uporabnikov s posebnimi potrebami (npr. gibalno oviranih, slepih in slabovidnih ...). Rezultati raziskave so tako pokazali, da knjižnico od

skupin uporabnikov s posebnimi potrebami najpogosteje obiskujejo brezposelni, ekonomsko prikrajšani in upokojeanci, to pa so skupine, ki potrebujejo več pozornosti, vendar sklepamo, da nimajo nujno fizičnih oviranosti, zaradi katerih bi bil dostop do knjižnice zanje otežen. Anketiranci (uporabniki s posebnimi potrebami) sicer vedo za delovanje knjižnice in jo tudi bolj ali manj obiskujejo vsaj skupinsko, ne vemo pa, kakšna je celotna slika in ali vsi potencialni uporabniki s posebnimi potrebami sploh vedo za delovanje knjižnice.

V Valvasorjevi knjižnici Krško se trudijo zagotavljati gradivo za različne skupine uporabnikov s posebnimi potrebami, a se ob tem srečujejo z različnimi težavami, ena od teh je slaba knjižna produkcija na tem področju.

5.2 Izzivi in možnosti za izboljšanje na področju dela z uporabniki s posebnimi potrebami za Valvasorjevo knjižnico Krško

Prvi in najpomembnejši izziv za Valvasorjevo knjižnico Krško je zagotovo primerna ureditev prostorov in fizični dostop do knjižnične zgradbe za uporabnike s posebnimi potrebami. Rezultati intervjuja z direktorico knjižnice kažejo na to, da bodo z novo zgradbo, ki se obeta, prišle tudi nove možnosti za boljše vključitev uporabnikov s posebnimi potrebami in možnosti za odpravljanje trenutnih pomanjkljivosti. Željo po omogočenem dostopu so izrazili tako uporabniki s posebnimi potrebami, vključeni v raziskavo, kot tudi zaposleni v institucijah, ki sodelujejo s knjižnico. Izkazalo se je, da bi želeli večkrat priti na organizirane obiske, sklepamo pa, da bi se s tem povečala članstvo in obisk tudi med drugimi osebami s posebnimi potrebami. Poudariti je treba tudi, da za trenutno stanje nista kriva le dostop do knjižnice in ureditev prostorov, ampak tudi težave, ki jih imajo institucije pri zagotavljanju spremstva in pri logistiki. Knjižnica je namreč precej oddaljena od nekaterih instituciji, s katerimi sodeluje. Z novo knjižnično zgradbo, ki bi bila primerno urejena za uporabnike s posebnimi potrebami, bi lahko začeli izvajati tudi nove storitve in povezovanja z institucijami, skupaj z njimi bi nato morali poiskati skupne rešitve pri reševanju logističnih težav. Prav tako bo v novih prostorih možnost za izboljšanje knjižnične zbirke za uporabnike s posebnimi potrebami in izpostavljanje gradiva. Vsekakor je vredno razmisliti, ali je smiselno vključevati člane DGN Posavja v obstoječo bralno značko Petra Klepca ali bi bil za njih morda primernejši kak nov, drugačen način, da bi jih spodbudili k uporabi knjižničnih storitev in na splošno k pogostejšemu branju. Njihovo pozornost bi morda lahko pritegnili z literaturo, ki so jo že sprejeli (poljudnoznanstveno, priročniki), in nato nadaljevali z leposlovjem. Dobro bi bilo tudi, da bi vsaj vsaj eden od zaposlenih v knjižnici znal slovenski znakovni jezik.

Rezultati ankete med zaposlenimi v Valvasorjevi knjižnici Krško kažejo, da bi v knjižnici največ pozornosti potrebovale osebe, ki ne morejo zapustiti doma in zato spadajo pod posebne ciljne skupine. To bi lahko izboljšali z večjo promocijo storitve *gradivo na dom*. Glede na to, da se zaposleni pogosto srečujejo z brezposelnimi in socialno- ekonomsko prikrajšanim, bi bilo vredno razmisliti, kakšne storitve bi lahko ponovno uvedli za njih. Dobra poteza je, da knjižnica nudi tem uporabnikom brezplačno članarino, vendar pa to ne pomaga neposredno pri rešitvi njihovega položaja. Predvsem brezposelnim bi lahko pomagali pri izboljšanju možnosti za zaposlitev, morda po zgledu Borze dela v Mestni knjižnici Ljubljana. Romi so v občini Krško prisotna etnična skupina in so tudi uporabniki Valvasorjeve knjižnice Krško. Intervjuja z direktorico Valvasorjeve knjižnice Krško in z zaposleno, ki se ukvarja s področjem dela z uporabniki s posebnimi potrebami, sta pokazala, da delo z njimi zaradi njihove kulture in navad predstavlja izziv.

Priložnosti za vključevanje skupin uporabnikov s posebnimi potrebami in je še veliko, vendar je za vse to potreben tudi ustrezno usposobljen in dovolj številčen kader z interesi za nenehno izpopolnjevanje. Valvasorjeva knjižnica Krško kaže naravnost k vključevanju uporabnikov s posebnimi potrebami in se trudi preseči svoje omejitve na tem področju.

6 Zaključki

Rezultati raziskave kažejo, da je Valvasorjeva knjižnica Krško uspešno povezana z ustanovami, ki združujejo osebe s posebnimi potrebami v svojem okolju preko projekta »Živim in se veselim s knjižnico«. Povezava je dragocena za vse, tako za institucije, knjižnico in predvsem uporabnike s posebnimi potrebami, ki so skozi leta po mnenju intervjuvanih zaposlenih v institucijah, ki združujejo uporabnike s posebnimi potrebami, in mnenju knjižničarke, ki se ukvarja z delom z uporabniki s posebnimi potrebami, razvili pozitiven odnos do knjig in branja, hkrati pa napredovali na različnih področjih v vsakodnevem življenju. Ob graditvi nove knjižnice bi bilo priporočljivo, da bi imela primeren dostop in postavitev gradiva za uporabnike s posebnimi potrebami, hkrati pa tudi primereno zbirko gradiva za tovrstne uporabnike. Izzivi ostajajo, saj je na področju dela z uporabniki s posebnimi potrebami in posebnimi ciljnimi skupinami možnosti za izboljšave zelo veliko. Če bodo knjižnice spodbujale in podpirale delo z uporabniki s posebnimi potrebami ter motivirale in izobraževale zaposlene za delo z uporabniki s posebnimi potrebami, smo kot družba na dobri poti, da dosežemo cilj: omogočiti jim čim bolj samostojno, enakopravno in običajno življenje v skupnosti, katere del so.

Navedeni viri

Amon, A. (2012). Valvasorjeva knjižnica Krško. V *Dajem ti roko - v pomoč: zbornik ob 50-letnici delovanja Društva gluhih in naglušnih Posavja Krško: 1962–2012* (str. 51–53). Krško: Društvo gluhih in naglušnih Posavja.

Amon, A. (2013). Živim in se veselim s knjižnico: projekt sodelovanja z uporabniki s posebnimi potrebami. V *Tudi mi beremo: različni bralci z različnimi potrebami: zbornik Bralnega društva Slovenije ob 10. strokovnem posvetovanju v Ljubljani. Del 2* (str. 20–26). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Amon, A. in Medic, M. (2000). *Uporabniki s posebnimi potrebami v splošnih knjižnicah Dolenjske in Posavja*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

IFLA/UNESCO public library manifesto 1994. (2016). Haag: IFLA. Pridobljeno 6. 7. 2017 s spletne strani: <http://www.ifla.org/publications/iflaunesco-public-library-manifesto-1994>

Library services to people with special needs section. (2015). Haag: IFLA. Pridobljeno 25. 11. 2016 s spletne strani: <http://www.ifla.org/lisn>

Retelj, R. (2018, 10. maj). V tem šolskem letu 38 prejemnikov bralne značke Peter Klepec. *Posavski obzornik*. Pridobljeno 27. 6. 2018 s spletne strani: <http://www.posavskiobzornik.si/panorama/v-tem-solskem-letu-38-prejemnikov-bralne-znacke-peter-klepec>

Starman, A. B., Južnič, P. in Žagar, D. (2011). Pomen izobraževanja in usposabljanja bibliotekarjev za delo z uporabniki s posebnimi potrebami. *Knjižnica*, 55(2–3), 63–86.

Šalamon, A. (2017). *Pregled dela z uporabniki s posebnimi potrebami v Valvasorjevi knjižnici Krško in odzivnost skozi leta*. Magistrsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

Anja Šalamon

Osnovna šola Brežice, Levstikova ulica 18, 8250 Brežice
e-pošta: anja366@gmail.com

dr. Polona Vilar

Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
e-pošta: polona.vilar@ff.uni-lj.si